

Socialstyrelsen

Guide til udarbejdelse af lokale retningslinjer for magtanvendelse

– i forhold til voksne med
betydelig og varigt nedsat
psykisk funktionsevne

Viden til gavn

Publikationen er udgivet af:

Socialstyrelsen
Edisonsvej 1
5000 Odense C
Tlf: 72 42 37 00
E-mail: info@socialstyrelsen.dk
www.socialstyrelsen.dk

Udgivet december 2017

Layout: 4PLUS4

Download eller se publikationen på www.socialstyrelsen.dk.
Der kan frit citeres fra publikationen med angivelse af kilde.

Elektronisk udgave: ISBN 978-87-93407-96-1

Indhold

1	Guide til udarbejdelse af lokale retningslinjer for magtanvendelse	4
2	Indhold i lokale retningslinjer for magtanvendelse	5
2.1	Formål	5
2.2	Målgruppe.....	5
2.3	Magt og samtykke.....	6
2.4	Centrale principper	7
2.5	Forebyggelse af magtanvendelse	8
2.6	Kompetenceudvikling	11
2.7	Indgrebsmuligheder	12
2.8	Indsats efter magtanvendelse	15
3	Udarbejdelse af retningslinjerne.....	20
3.1	Proces.....	20
3.2	Formidling	22
Bilag 1	23

1 Guide til udarbejdelse af lokale retningslinjer for magtanvendelse

Den personlige frihed står centralt i både dansk lovgivning og internationale konventioner. I arbejdet med personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, herunder borgere med fx demens, udviklingshæmning, hjerneskade, psykiske vanskeligheder mv., kan der dog opstå behov for at anvende magt for at beskytte den enkelte eller andre mod fare. Det er afgørende, at ledere og medarbejdere har kendskab til, hvornår magtanvendelse må finde sted, hvad de skal gøre før, under og efter en magtanvendelse, samt hvordan magtanvendelse kan forebygges.

Kommunale eller regionale retningslinjer for magtanvendelse kan formidle en sådan viden og lokale procedurer for magtanvendelse til ansatte, der arbejder med borgere med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne. Ombudsmanden har også opmærksomhed på dette område. På tilsynsbesøg på sociale tilbud anbefaler ombudsmanden, at der udarbejdes sådanne retningslinjer for brug af magt og den efterfølgende håndtering af magtanvendelsen. Desuden at personalet modtager tilstrækkelig uddannelse i anvendelse af magt.

Socialstyrelsen har på denne baggrund udarbejdet *Guide til udarbejdelse af lokale retningslinjer for magtanvendelse* til kommuner og regioner med inspiration til, hvordan man kan udarbejde lokale retningslinjer om magtanvendelse. Guiden indeholder forslag til centrale elementer, der kan indgå i de lokale retningslinjer samt væsentlige overvejelser i forbindelse med udarbejdelsen af retningslinjerne. Mange kommuner og regioner har allerede retningslinjer om magtanvendelse. Her kan guiden bruges som inspiration ved en revision af de eksisterende retningslinjer.

Socialstyrelsen har udarbejdet guiden på baggrund af interviews med kommuner og regioner, der har retningslinjer om magtanvendelse, eksisterende lokale retningslinjer på området, samt en høring hos relevante organisationer.

2 Indhold i lokale retningslinjer for magtanvendelse

I det nedenstående præsenteres forslag til en række indholdselementer, der er relevante at vejlede om, når kommuner og regioner udarbejder lokale retningslinjer for magtanvendelse.

2.1 Formål

Det kan være hensigtsmæssigt indledningsvist at klarlægge formålet med de lokale retningslinjer, og hvilke områder de dækker, så brugerne af retningslinjerne hurtigt kan få et overblik over, hvad de skal bruge retningslinjerne til. Retningslinjerne skal medvirke til at fremme to hovedformål med magtanvendelsesreglerne:

- Forebygge og begrænse magtanvendelse og andre indgreb i retten til selvbestemmelse
- Øge retssikkerheden for borgere med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne.

Retningslinjerne kan derudover indeholde flere centrale elementer, der kan indgå som mål med retningslinjerne:

- Fremme viden om, hvad der skal være opfyldt, før magtanvendelse og andre indgreb må anvendes
- Fremme viden om procedurer, der skal anvendes, hvis magtanvendelse anses som nødvendigt
- Fremme viden om procedurer, der skal anvendes efter, at magtanvendelsen har fundet sted

- Informere om uddannelse til forebyggelse og håndtering af magtanvendelse
- Skabe udvikling og kvalitet i det daglige professionelle arbejde.

Udarbejdelse af retningslinjerne kan desuden være en god anledning til at se på, om arbejdsprocesser eller kompetenceudvikling på området kan optimeres.

2.2 Målgruppe

Borgere

Det er væsentligt, at retningslinjerne tydeligt beskriver gruppen af borgere, som er omfattet af reglerne om magtanvendelse. Målgruppen er præciseret i § 124 a i serviceloven. Her fremgår det, at målgruppen er personer, der opfylder *alle* de tre følgende punkter:

- Personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, herunder borgere med demens. Der skal foreligge den nødvendige faglige dokumentation for, at personer har en betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, fx lægefaglig, pædagogisk eller psykologisk dokumentation.
- Personer, der er i personkredsen til at modtage personlig og praktisk hjælp samt socialpædagogisk bistand m.v. efter §§ 83-87, behandling efter §§ 101 og 102 eller aktiverende tilbud efter §§ 103 og 104.

- Personer, der ikke giver samtykke, som forholder sig passivt, eller som ikke kan give informeret samtykke til iværksættelse af en foranstaltning i serviceloven efter reglerne om magtanvendelse.

Funktionsnedsættelsen skal som nævnt både være betydelig og af varig karakter. Det betyder bl.a., at reglerne om magtanvendelse **ikke omfatter** fx:

- Personer, der udelukkende lider af en forbigående psykisk lidelse eller anden psykisk lidelse, der ikke medfører betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, samt personer, der udelukkende har lettere nedsat psykisk funktionsevne, herunder demens i lettere grad.

Medarbejdere

Det kan også være hensigtsmæssigt at tydeliggøre, hvilken gruppe af medarbejdere retningslinjerne henvender sig til. Indgreb efter magtanvendelsesreglerne kan udføres af ansatte i tilbud, der drives af kommunen, regionen eller af de private leverandører, der efter kommunal visitation yder service over for den pågældende. Det betyder bl.a., at vikarer fra et vikarbureau, der vikarierer på et tilbud, ikke må beslutte en magtanvendelse, men gerne assistere ved akutte magtanvendelser på tilbuddet eller i plejecenteret.

2.3 Magt og samtykke

Magt er et begreb, der bliver anvendt i mange sammenhænge. Det kan derfor være hensigtsmæssigt indledningsvist at definere begrebet magt i forhold til magtanvendelsesregler og tydeliggøre, hvad et samtykke indebærer, da dette er centralt i forståelsen af, hvornår der anvendes magt.

Magt

I forbindelse med magtanvendelsesreglerne er der tale om magt, når der gennemføres en foranstaltning ved fysisk indgreb selvom,

- borgeren ikke giver sit samtykke
- borgeren ikke kan give informeret samtykke.

Samtykke

Der er tale om to typer af samtykke:

- Et gyldigt samtykke, som er et udtrykkeligt samtykke, hvor der klart gives udtryk for, at man er indforstået med den pågældende handling. Det kan foreligge skriftligt eller mundtligt.
- Et stiltiende samtykke, hvor den enkeltes signaler og opførsel må uden tvivl tolkes således, at der foreligger et samtykke. For personer med nedsat psykisk funktionsevne kræver det, at man har et godt kendskab til den pågældende person.

Der må ikke være tvivl om borgerens samtykke, med mindre der er tale om bestemmelser, hvor der er lempeligere regler overfor borgere med demens, jf. § 125 stk. 2 i serviceloven.

Et samtykke skal være:

- Frivilligt – det må ikke være givet under tvang
- Specifikt – det skal klart og tydeligt fremgå, hvad der konkret er givet samtykke til
- Informeret – den, der afgiver samtykket, har forstået, hvad vedkommende giver samtykke til – og kan huske det i den konkrete situation.

Samtykke kan ikke opnås ved passivitet. I tilfælde, hvor det må antages, at en borger ville have givet sit samtykke, hvis det havde været muligt, er der alligevel ikke tale om et gyldigt samtykke, når borgeren ikke er i stand til at give udtryk for sine ønsker – også selv om vedkommende ikke modsætter sig foranstaltningen.

2.4 Centrale principper

Der er en række grundlæggende retsprincipper og pligter, der sætter rammerne for det sociale og plejemæssige arbejde og for udøvelse af magt. Det er hensigtsmæssigt, at disse generelle principper og betingelser for udøvelse af magt fremgår af retningslinjer om magtanvendelse, da de skal overholdes, og generelt er retningsgivende for den professionelle indsats. Det er også væsentligt at kende til de centrale bestemmelser i serviceloven og grundloven, der er retningsgivende for arbejdet.

- *Servicelovens § 81* omhandler **formålet med indsatsen** rettet mod personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Indsatsen skal tilrettelægges så den fremstår helhedsorienteret og afpasset efter den enkeltes særlige behov og muligheder, og med respekt for den enkeltes integritet og værdighed. Formålet er desuden at forebygge, at problemerne ikke forværres, og forbedre den enkeltes udviklingsmuligheder og muligheder for livsudfoldelse.
- *Servicelovens § 82* beskriver, at kommunen har en **omsorgspligt** overfor borgere med betydelig nedsat psykisk funktionsevne. Den enkelte borger skal sikres den fornødne omsorg, sikkerhed og pleje. Omsorgspligten gælder uanset, om en borger samtykker eller ikke, men giver ikke mulighed for at anvende magt.
- *Grundlovens § 71* omhandler den **personlige frihed og retten til selvbestemmelse**. Enhver borger har ret til at bestemme over eget liv samt frihed til at handle, så længe det ikke strider mod dansk lovgivning. Ingen kan derfor underkastes nogen form for frihedsberøvelse, medmindre loven giver mulighed for det.

Personalet skal balancere mellem omsorgspligten og selvbestemmelsesretten. Borgerens afhængighed af omgivelserne modsat borgerens ret til selvbestemmelse kan skabe en konflikt mellem omsorgspligten og selvbestemmelsesretten. Omsorgspligtens omfang og indhold bygger på en afvejning af hensy-

nene til den enkeltes behov for hjælp, selvbestemmelse, sociale tryghed og værdighed.

Generelle principper og betingelser for udøvelse af magtanvendelse er:

- **Begrænse magtanvendelse mest muligt**, det vil sige, at socialpædagogisk bistand, omsorg og pleje altid går forud for magtanvendelse.
- **Mindsteindgrebsprincippet**, der betyder, at magtanvendelse skal begrænses til det absolut nødvendige og være så lidt indgribende som overhovedet muligt.
- **Proportionalitetsprincippet**, der betyder, at indgrebet altid skal stå i rimeligt mål i forhold til, hvad man ønsker at opnå.
- **Individualitetsprincippet**, der betyder, at indgreb i den personlige frihed skal tilpasses den enkeltes situation og behov. Den enkeltes behov kan desuden aldrig begrunde indgreb overfor andre.

- Princippet om **åbenhed**, der betyder, at det skal være klart for den enkelte eller pårørende, værge eller bisidder, hvilke beslutninger der træffes og hvorfor, ligesom borgerne generelt bør have adgang til viden om gældende regler og praksis. En bisidder kan kun inddrages, hvis borgeren giver sit samtykke hertil.
- **Legalitetsprincippet**, der betyder, at beslutninger, der griber ind i menneskers frihed og rettigheder, altid skal være foretaget på grundlag af lovgivning.
- At man forinden foranstaltningen så vidt muligt har **forsøgt at opnå borgerens frivillige medvirken** inden magtanvendelsen, og at dette er dokumenteret.
- At indgrebet skal være så **skånsomt** og så **kortvarigt** som muligt med stor hensyntagen til den pågældende og andre tilstedeværende, så der ikke forvoldes unødigt krænkelser og ulempe.
- At der foreligger den nødvendige faglige **dokumentation for den nedsatte psykiske funktions-evne**, fx kan en lægefaglig diagnose være et led i den individuelle faglige vurdering af borgerens psykiske funktionsnedsættelse og dens følger.
- At der er særlige krav til **beslutningsgrundlag og klageadgang**, herunder at:
 - a. beslutningen skal være begrundet og dokumenteret
 - b. det skal beskrives, hvilke pædagogiske tiltag der er forsøgt forud for magtanvendelsen
 - c. det skal beskrives, hvilke efterfølgende initiativer der skal medvirke til at forhindre nye magtanvendelser
 - d. der skal gives korrekt klageanvisning. En afgørelse om anvendelse af magt er en almindelig forvaltningsretlig afgørelse. Borgerens eller borgernes pårørende/ værge kan indgive klage til kommunalbestyrelsen, som har pligt til at viderebringe klagen til rette instans.

2.5 Forebyggelse af magtanvendelse

I den personlige omsorg, pleje og socialpædagogiske bistand skal det kontinuerligt tilstræbes at forebygge og begrænse magtanvendelse. Dette kan bl.a. ske gennem socialpædagogiske tiltag og ved brug af servicelovens § 141 om handleplaner. Beskrivelser af dette arbejde kan fremgå af de lokale retningslinjer.

Inddragelse af borgeren

Oplevelse af at have indflydelse på sit eget liv og af at få støtte til at opfylde sine ønsker og drømme kan i sig selv være forebyggende i forhold til voldsomme episoder, der kan resultere i magtanvendelse. Når borgeren oplever sig inddraget, så kan det styrke oplevelsen af kontrol over eget liv og gøre borgeren bedre i stand til at samarbejde, fordi borgeren føler sig set, hørt og anerkendt. Desuden er medarbejderens forudgående tilgang til borgeren væsentlig. Når medarbejderen oplever borgeren som forståelig, kan de opleve i højere grad at have kontrol over situationen, og så kan de reagere mere rummeligt, løsningsorienteret og mindre restriktivt.

Socialpædagogiske tiltag

Hvis en borger ikke samtykker til en foranstaltning i form af udtrykkeligt samtykke, skal personalet søge alternative måder at gennemføre handlingen på – uden brug af magtanvendelse. Kendskabet til borgers livshistorie, reaktionsmønstre, rutiner, ønsker og behov gør, at personalet er forberedt på situationen og kan reagere med socialpædagogiske tiltag allerede inden, der opstår en situation, hvor det er nødvendigt at anvende magt.

Inddrag om muligt borgeren, og undersøg sammen med borgeren, efter fx en konfliktsituation, hvad der udløser situationen, og hvordan man kan afhjælpe det fremover.

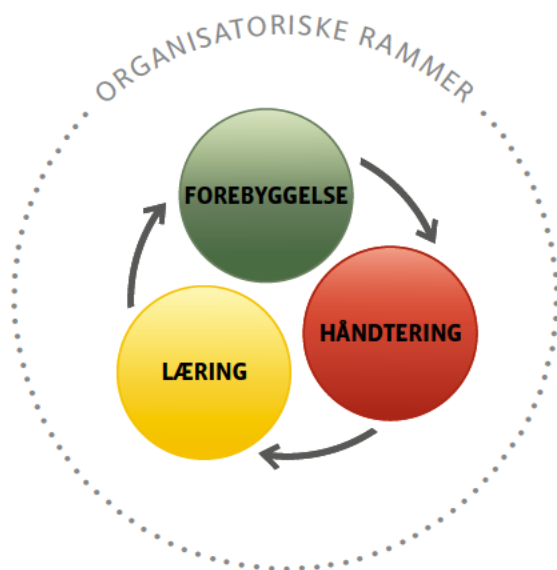
Socialstyrelsens *Nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt på boformer for hjemløse* (2017) giver vejledende anbefalinger til, hvordan man kan tilrettelægge

arbejdet med at forebygge voldsomme episoder. De giver anbefalinger, metoder og redskaber, til at:

- Forebygge voldsomme episoder som en del af den daglige rehabiliterende indsats.
- Håndtere situationer, hvor der enten er risiko for, at en person udøver vold, eller hvor en person udøver vold.
- Lære af voldsomme episoder, hvis de opstår, for bedre at kunne forebygge nye voldsomme episoder.

Dette er illustreret i figur 1:

Figur 1: Centrale elementer i Nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt på boformer for hjemløse

Desuden indgår en række anbefalinger til, hvilke faglige og organisatoriske rammer, der kan støtte op om det forebyggende arbejde. De *Nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt på boformer for hjemløse* kan hentes på Socialstyrelsens hjemmeside:

Nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt på boformer for hjemløse

I de lokale retningslinjer kan indgå praksiseksempler på socialpædagogiske tiltag, der kan bidrage til at forebygge magtanvendelse:

Figur 2: Eksempel på beskrivelse af socialpædagogiske tiltag

Borgerens manglende evne til at give verbalt udtryk for, at vedkommende ikke ønsker hjælpen, betyder ofte, at borgeren i stedet bliver vred, slår, spytter og lignende. Et forsøg på at dæmpe vreden og aggressionerne kan ofte medføre, at borgeren falder til ro, så hjælpen kan gives uden brug af magt. Her kan personalet eksempelvis forsøge følgende:

- Afledning i form af tilbud om en kop kaffe, en snak om borgerens interesser / gamle dage, spille borgerens yndlingsmusik osv..
- Forlade borgeren og tilbyde hjælpen på et mere hensigtsmæssigt tidspunkt.
- Lade en anden person tilbyde hjælpen.

Nogle borgere har mistet dele af den fysiske funktionsevne og har eksempelvis vanskeligt ved at holde balancen, men har ikke forstået dette. Det kan medføre, at borgeren i et forsøg på at komme ud af sengen falder ud og slår sig på gulvet. Her kan personalet eksempelvis forsøge følgende:

- Placere madrasser på gulvet, så et eventuelt fald fra sengen afbødes.
- Køre sengen så langt ned som overhovedet muligt, så faldet bliver mindst muligt. Eventuelt kan anden hensigtsmæssig plejeseng rekvireres.
- Hvis borgeren vågner på bestemte tidspunkter, kan personalet opsøge borgeren på dette tidspunkt og derved hjælpe borgeren op.

Kilde: Ringsted Kommune, *Socialpædagogisk metode og magtanvendelse. Instruks for håndtering og indberetning på voksen- og ældreområdet*, 2014.

§ 141-handleplan

Ved magtanvendelse i forhold til en borger, skal der foreligge en handleplan i overensstemmelse med servicelovens § 141. Borgere skal også tilbydes en sådan § 141-handleplan, men ved brug af magtanvendelse er handleplanen obligatorisk. Handleplanen er et redskab, der kan anvendes til at understøtte den pædagogiske indsats og forebyggelse af magtanvendelse samt minimere varigheden af magtanvendelse.

I handleplanen kan det fx fremgå, hvilke tiltag der kan anvendes i en konkret situation med det formål at forebygge magtanvendelse. Det kan beskrives, hvad der medfører vrede, uro og modstand hos borgeren samt indsatser, der kan forebygge og modvirke dette.

Dette kan yderligere konkretiseres og uddybes i den pædagogiske plan, hvis der er udarbejdet en sådan for borgeren. Den pædagogiske plan er ikke obligatorisk, men anvendes på mange tilbud, som et redskab i det daglige pædagogiske arbejde.

2.6 Kompetenceudvikling

Kompetenceudvikling og uddannelse i forebyggelse og brug af magtanvendelse er væsentligt for at sikre, at medarbejderne har viden om, hvordan de kan forebygge magtanvendelse, hvornår det er lovligt at bruge magtanvendelse, og hvad de skal gøre, hvis det er nødvendigt at anvende magt. Kompetenceudvikling understøtter og supplerer den viden, der formidles i retningslinjerne. Kompetenceudvikling kan både ske gennem refleksion og videndeling i det daglige arbejde samt gennem egentlige kurser, e-læringskurser og uddannelsesforløb. Det kan være en god ide at udpege særlige videnspersoner, sikre løbende drøftelse af emnet samt løbende undervisning og brush up for relevante medarbejdere.

Aktivt beredskab

Uanset tilbuddets målgruppe og hvor ofte der foretages magtanvendelse på dag- eller døgntilbuddet, skal tilbuddet have et aktivt beredskab til forebyggelse og håndtering af magtanvendelse. Et aktivt beredskab er kendetegnet ved:

- Tilstrækkelig viden om lovgivningen
- Kompetencer til at forebygge og håndtere magtanvendelser
- Klare lokale retningslinjer, der er kendt og anvendt
- Godt kendskab til borgeren og en aktiv indsats for borgerinddragelse og borgerindflydelse
- At tilbuddets arbejde med magtanvendelse er velorganiseret.

Figur 3: Eksempler på kompetenceudvikling, der kan indgå i de kommunale retningslinjer

Refleksion, videndeling og rådgivning i det daglige arbejde

- Drøftelse af magtanvendelse og forebyggelse af magtanvendelse på personalemøder
- Kollegial refleksion over dilemmaer i hverdagen
- Vejledning, sparring og supervision til medarbejdere i forbindelse med særlige problemstillinger og hændelser
- Afholdelse af beboerkonferencer, hvor indsatsen overfor borgeren drøftes med sigte på at forebygge udadreagerende adfærd
- Brug af VISO rådgivning.

Kurser og uddannelsesforløb vedrørende forebyggelse og brug af magt

- Kurser i regler om magtanvendelse og procedurer, herunder registrering og indberetning samt klageregler. De lokale retningslinjer for magtanvendelse kan udgøre fundamentet for disse kurser
- Kurser i konflikthåndtering
- Kurser i fastholdelse
- Kurser i forebyggelse af konflikter, fx Low Arousal
- Viden om specifikke målgrupper
- Viden om redskaber og metoder til forebyggelse og håndtering af voldsomme episoder - se *Nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt på boformer for hjemløse* (Socialstyrelsen 2017).

2.7 Indgrebsmuligheder

Retningslinjer om magtanvendelse vil indeholde en beskrivelse af de enkelte indgrebsmuligheder, der kan anvendes, hvis magtanvendelse er nødvendigt.

Det er ved indgreb væsentligt at skelne mellem akut og ikke-akut magtanvendelse. Som hovedregel må der ikke anvendes magt overfor en borger uden forudgående godkendelse fra den kommunale myndighed. Akut magtanvendelse tages i brug uden forudgående tilladelse fra den kommunale myndighed, og den kan udelukkende anvendes i forhold til indgrebsmuligheden Fastholde og føre borger til andet rum (§ 126). Disse indgreb kan kun anvendes, når de socialpædagogiske tiltag ikke er tilstrækkelige, og når det er absolut påkrævet for at undgå, at pågældende væsentligt skader sig selv eller andre.

En udtømmende liste over indgrebsmuligheder i serviceloven:

- Personlige alarm- og pejlesystemer samt særlige døråbnere (§ 125)
- Fastholde en borger eller føre borgeren tilbage til andet rum med anvendelse af fysisk magt (§ 126)
- Fysisk fastholdelse i forbindelse med hygiejnesituationer (§ 126 a)
- Tilbageholdelse i boligen (§ 127)
- Fastspænding med stofsele for at hindre fald (§ 128)
- Optagelse i særlige botilbud uden samtykke (§ 129 og 129a).

For at retningslinjerne kan informere om, hvad de enkelte indgrebsmuligheder består af, i hvilke tilfælde de kan anvendes, og hvilke procedurer der skal følges, kan hver indgrebsmulighed beskrives ud fra følgende elementer:

- Lovgrundlag
- Praksiseksempel
- Procedurer ved ansøgning om magtanvendelse.

Se eksempel fra Ballerup Kommune i bilag 1.

Lovgrundlag

En kort beskrivelse af den enkelte indgrebsmulighed og hvad det betyder. Evt. med gengivelse af lovteksten. For beskrivelse af de enkelte indgrebsmuligheder se fx Socialstyrelsens pjecer om *Magtanvendelse i forhold til personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne til henholdsvis myndigheds-personer, fagpersoner og borgere og pårørende* (Socialstyrelsen 2015).

Praksiseksempel

Praksiseksempler kan understøtte forståelsen af, i hvilke tilfælde indgrebsmuligheden kan anvendes, og hvordan den konkret kan anvendes i praksis. I ovennævnte pjecer om *Magtanvendelse i forhold til personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne* kan man finde praksiseksempler i forhold til de enkelte indgrebsmuligheder. Nedenfor er et praksiseksempel fra en kommunal retningslinje.

Figur 4: Eksempel vedrørende anvendelse af beskyttelsesmidler

Hvad kan det være?

Beskyttelsen mod skade som følge af fald, består i at spænde den pågældende fast til kørestolen, sengen, toilettet osv. med bløde stofsele. Selerne kan fx placeres over brystet, om livet eller over benene.

Ex. En person, der har mistet evnen til at gå, men til trods herfor til stadighed forsøger, med benbrud og andre skader til følge.

Ex. En person, der pga. hyppige spasmer, kramper eller lignende er i fare for at falde og slå sig alvorligt. (Dette er ikke at betragte som fiksering).

Hvad kan det ikke være?

Et bord påmonteret en kørestol er ikke et lovligt beskyttelsesmiddel mod fald.

Beskyttelsesmidler, der har til formål, at forhindre en gående person i at gå.

Fastspænding med det formål at begrænse mobiliteten, når en person er utryg eller aggressiv eller har brug for hvile.

(Ankestyrelsens afgørelse: C-36-00)

Kilde: Middelfart Kommune, *Procedure for Magtanvendelse i Senior & Velfærd og Sundhed*, 2016.

Ved indgreb efter § 126, 126a, § 127 og § 128 kan det være relevant at præcisere metoderne for det enkelte indgreb med det formål, at situationen omkring indgrebet fremstår så gennemskuelig som mulig. Der kan eventuelt tages udgangspunkt i tre spørgsmål:

- Hvordan udføres indgrebet?
- Hvilken rolle har de involverede? Hvem gør hvad?
- Hvilke hensyn skal varetages?

Procedurer ved ansøgning om magtanvendelse

Kendte procedurer for brug af magtanvendelse viser tydeligt, hvad medarbejdere, ledere og myndigheds-personer skal foretage sig og understøtter, at de gældende regler bliver overholdt. I retningslinjerne kan man eksempelvis anvise procedure i forhold til:

- *Ansøgning og afgørelse:* Beskrivelse af, hvordan der ansøges om tilladelse til det enkelte indgreb. Information om, hvilke dokumenter, der skal sendes, hvor relevante skemaer findes, hvem der skal udfylde dem, og hvor ansøgningen skal sendes til. Derudover kan der være information om, hvordan behandlingen af ansøgningen forløber samt tidsrammen for denne.
- *Information til borgeren og pårørende:* Oplysning om, hvordan borgeren, værge og evt. pårørende informeres om ansøgningsprocessen, samt hvem der informerer dem.
- *Klageret:* Oplysning om, hvordan borgeren, værgen og evt. pårørende informeres om mulighed for at klage over magtanvendelse, samt hvem der informerer dem. Borgeren, værge og evt. pårørende informeres bl.a. om tidsfrist for klage, hvem klagen skal rettes til og mulighed for klagevejledning, samt en beskrivelse af, hvordan afgørelse og tilbagemelding på klagen forløber.

I sager om §§ 127 og 129 har borgeren krav på at blive informeret om muligheden for bistand fra en advokat til at varetage sine interesser.

Nødværge og nødret

Det er hensigtsmæssigt, at retningslinjer om magtanvendelse kort beskriver reglerne om nødværge og nødret. Der kan ikke gives tilladelse til magtanvendelse eller andre indgreb i selvbestemmelsesretten ud over de nævnte tilfælde i servicelovens §§ 125-129. Al anden anvendelse af magt er ikke tilladt. Straffelovens bestemmelser om nødværge og nødret, jf. §§ 13 og 14, omhandler handlinger i ekstraordinære situationer. Der er tale om handlinger, der som udgangspunkt er strafbare, men som retten/en dommer kan vurdere som værende straffrie.

Nødværge er en handling, der er strengt nødvendig for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb. Nødværgeindgrebet skal stå i rimeligt forhold til det, der beskyttes.

Nødret vil kun kunne være aktuel, når nødværge ikke finder anvendelse. Nødret kan i modsætning til nødværge være rettet mod en anden end angriberen og mod tredjepersons gods og værdier, og kan benyttes ved for eksempel truende legemsskade. Der er i begge tilfælde tale om handlinger, som kræver fx politianmeldelse og evt. domstolsprøvelse.

Værgemål

Retningslinjer for magtanvendelse kan også indeholde en beskrivelse af regler og procedure for værgemål. Hvis der iværksættes en indsats uden borgers samtykke, hvor borgeren på grund af psykisk funktionsnedsættelse ikke kan varetage sine egne interesser, skal kommunen sikre, at der er pårørende eller andre, der kan indgå i dialog med myndigheden om borgerens behov samt om tilrettelæggelse og afgrænsning af indsatsen. Kommunen skal her vurdere, om det er tilstrækkeligt, at der er pårørende, der varetager borgers interesser, eller om der skal søges værgemål.

I sager om magtanvendelse efter §§ 125, 126 a, 127 og 128 skal kommunen indhente bemærkninger fra pårørende og en eventuel beskikket værge. Formålet er at give den pågældende en særlig retsgaranti, men værgen eller de pårørende skal ikke foretage en pædagogisk eller lægefaglig vurdering.

Når der indstilles til flytning efter § 129 skal kommunen altid anmode Statsforvaltningen om at beskikke en værge, hvis borgeren ikke allerede har en værge. Ved en afgørelse om optagelse i særlige botilbud uden samtykke efter servicelovens § 129 skal kommunen anmode Statsforvaltningen om, at personen får beskikket en personlig værge, hvis personen ikke allerede har et værgemål.

2.8 Indsats efter magtanvendelse

Klarhed over hvilke procedurer, der skal følges efter en magtanvendelse kan understøtte en faglig kvalificeret indsats, og at reglerne på området overholdes, ligesom det bidrager til øget tryghed hos personalet. Det er derfor hensigtsmæssigt at beskrive procedurerne for indsatsen efter magtanvendelse både i forhold til:

- Efterfølgende støtte og kontakt
- Klageret
- Registrering, indberetning – herunder tidsfrister
- Analyse af episoden
- Forebyggende initiativer.

Efterfølgende støtte til involverede parter og kontakt til politi, læge, pårørende, værge mv.

Magtanvendelse kan være en voldsom hændelse for borgeren, andre borgere og medarbejdere, der har været involveret i eller vidne til magtanvendelsen, samt pårørende til borgeren. Dette gælder særligt ved akutte magtanvendelser. Der skal være en klar arbejdsfordeling, således at det ikke er den enkelte medarbejder, der står tilbage med ansvaret. Det er derfor vigtigt, at medarbejdere og ledelse er klar over, hvilke tiltag der skal iværksættes for at sikre støtte til de involverede parter. Retningslinjerne kan indeholde en beskrivelse af, hvem man skal kontakte fra ledelsen, hvem der kontakter pårørende, hvornår der senest afholdes samtaler med de involverede parter, hvem der afholder dem, mulighed for psykologbistand og supervision. Derudover er det vigtigt at sikre en procedure for, hvem der kontakter politi og læge i tilfælde, hvor det er relevant.

Klageret

Oplysning om, hvordan borgeren, værge og evt. pårørende informeres om mulighed for at klage over magtanvendelse, samt hvem der informerer dem.

Registrering og indberetning

Alle magtanvendelser skal indberettes til borgernes handlekommune. Har borgeren ophold i et kommunalt eller regionalt tilbud, skal ledelsen også orientere den kommunale eller regionale driftsherre om indberetningen.

Registrering og indberetning af magtanvendelse kan ske på de skemaer, der ligger på Socialstyrelsens hjemmeside, eller på et skema som kommunen eller regionen selv udarbejder, og som indeholder de samme oplysninger som Socialstyrelsens skemaer.

Derudover skal indberetningskemaerne sendes til det sociale tilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med botilbuddet og til den kommunalbestyrelse, der har tilsynsforpligtelsen med plejecenteret.

Analyse af episoden

Det er væsentligt at foretage en analyse af magtanvendelsen efterfølgende. Dette er særligt relevant i forhold til de akutte magtanvendelser. Formålet med analysen er, at ledelse og medarbejdere opnår refleksion og læring – og herigennem forebyggelse af magtanvendelse. Ledelsen kan bl.a. herigennem understøtte et læringsmæssigt fokus såvel blandt de involverede samt i resten af organisationen. Retningslinjerne kan beskrive formålet med analysen, procedurer for hvem, der skal høres i forbindelse med analysen, frister for hvornår den skal være gennemført, og hvem der er ansvarlig. I *Nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt på boformer for hjemløse* (Socialstyrelsen 2017) findes inspiration til metoder og redskaber til læring af voldsomme episoder.

Figur 5: Eksempel på elementer i en analyse

1. Borgeren og eventuelt borgerens pårørende/værge skal inden for kort tid efter magtanvendelsen spørges til, om han/hun har bemærkninger til det, der er sket, fx selve magtanvendelsen, tanker og følelser i forbindelse magtanvendelsen samt alternative løsningsforslag ved lignende episoder. Hvis bemærkningerne fremsættes mundtlig, skrives de ned i et notat eller i indberetningen. Er der specielle årsager til, at det ikke er hensigtsmæssigt (der skal være tale om helt særlige situationer for ikke at inddrage borgere mv.) at spørge borgeren og eventuelt borgerens pårørende/værge til bemærkninger, skal det fremgå af notatet/indberetningen.

Borgeren og eventuelt borgerens værge/pårørende har ret til at få bemærkninger indsendt til tilsynsmyndighederne (handlekommune/anbringelseskommune/beliggighedskommunens skolevæsen, Socialtilsyn/ beliggighedskommunens skolevæsen og Drift og Udvikling). Hvis borgeren ikke tager stilling til det, skal ledelsen vurdere, om oplysningerne i bemærkningerne giver anledning til at indsende dem.

2. Afdelingslederen - eller en anden medarbejder, der er udpeget til det - skal snarest muligt drøfte magtanvendelsen med de berørte medarbejdere og give dem faglig sparring på hændelsesforløbet samt vurdere behovet for supervision. Det anbefales, at det sker inden for 1 uge.

3. De berørte medarbejdere skal have mulighed for at komme med efterfølgende bemærkninger, og det anbefales, at det sker inden for 1 uge. De efterfølgende bemærkninger kan omhandle hændelsesforløbet, selve magtanvendelsen, tanker og følelser i forbindelse magtanvendelsen samt alternative løsningsforslag ved lignende episoder.

4. Magtanvendelsen skal gennemgås for alle relevante medarbejdere på førstkommende møde med medarbejderne. Hvis ledelsen finder det relevant, skal magtanvendelsen endvidere drøftes og analyseres for at finde forebyggende initiativer både i forhold til den enkelte borger og generelt.

Borgeren og de berørte medarbejders eventuelle bemærkninger skal inddrages i analysen. Analysens konklusioner skal være skriftlige, eksempelvis i et mødereferat, notat i det borgeradministrative system eller lignende.

5. Magtanvendelserne skal gennemgås, drøftes og analyseres i relevante ledergrupper, for at vurdere, om der skal findes nye forebyggende initiativer både i forhold til de enkelte borgere og magtanvendelse generelt. Gennemgangen sker på førstkommende møde. Borgerens og de berørte medarbejders eventuelle bemærkninger samt analysen fra medarbejdermødet skal inddrages.

Analysens konklusioner skal være skriftlige, eksempelvis i et mødereferat, notat i det borgeradministrative system eller lignende. På baggrund af analysen tager ledelsen stilling til, om der skal involveres øvrige fagpersoner, herunder psykolog, psykiater, arbejdsmiljørepræsentanter m.v. Konklusionerne skal revurderes ved efterfølgende bemærkninger fra medarbejdere eller borgere og eventuelt pårørende/værge.

Hvis analysen efter ledelsens vurdering ikke kan afvente førstkommande møde, skal analysen iværksættes hurtigst muligt (anbefales inden for 1 uge).

Centret beskriver:

Den lokale praksis for analyse og forebyggelse. Herunder:

- Hvordan efterfølgende bemærkninger indhentes fra borgere og medarbejdere
- Tidsfrister for inddragelse af borgere og relevante medarbejdere
- Hvem der har ansvaret for at inddrage borgere og relevante medarbejdere
- Hvem der har ansvaret for eventuelle analyser og forebyggende initiativer
- Øvrige bemærkninger til analyse af magtanvendelsen.

Kilde: Region Syddanmark, *Region Syddanmarks Retningslinje for magtanvendelse*, 2017.

Forebyggende initiativer

Kommunen har pligt til at udarbejde en handleplan i overensstemmelse med servicelovens § 141 for de borgere, der har været anvendt magt overfor. Der kan også være behov for at igangsætte andre forebyggende initiativer, se afsnit 2.2 om forebyggelse af magtanvendelse.

Tilbuddet skal tilrettelægge arbejdsgange for formidling, så alle relevante medarbejdere har det nødvendige kendskab til de forebyggende initiativer, der iværksættes for at hindre eller mindske brugen af magtanvendelser over for den enkelte borger.

Forhold til anden lovgivning

Lov om anvendelse af tvang i psykiatrien

Psykiatriloven er gældende inden for psykiatrien – når man er indlagt på psykiatriske afdelinger. Borgere på botilbud efter serviceloven er således ikke omfattet af psykiatriloven, medmindre de er indlagt på en psykiatrisk afdeling og er kun omfattet, så længe de er indlagt.

Sundhedsloven

Borgere på plejecentre, i botilbud og lignende vil ofte på samme tid have behov for både pleje og omsorg, som gives af det pædagogiske personale, og sundhedsmæssig behandling og pleje, som gives af sundhedspersonale. Det kan i praksis være svært at skelne skarpt mellem pleje/omsorg og sundhedsmæssig behandling. Ved al sundhedsmæssig behandling er sundhedsloven gældende, også selvom behandlingen foregår i botilbud eller i eget hjem. Det afgørende er, at indsatsen har et behandlende sigte og udføres af sundhedspersonale, fx sygeplejersker, social- og sundhedsassistenter m.v. Der er således ikke hjemmel til at anvende magt ved opgaver, der hører under sundhedsloven.

Ved sundhedsmæssig behandling forstås undersøgelse, diagnosticering, sygdomsbehandling, genoptræning, sundhedsfaglig pleje og sundhedsfaglige forebyggelsestiltag over for den enkelte patient m.v. Eksempler på sundhedsmæssig behandling er medicingivning, insulinbehandling, øjendrypning, tandbe-

handling, sårbehandling, blodprøvetagning, vaccinationer og udskiftning af forbindelse.

Lov om anvendelse af tvang ved somatiske behandling af varigt inhabile

Ifølge lov om anvendelse af tvang ved somatisk behandling af varigt inhabile kan en læge eller tandlæge beslutte at tvangsbehandle en patient, som i ord eller handling modsætter sig en sundhedsfaglig behandling, som en værge, en nærmeste pårørende eller en fremtidsfuldmægtig har givet samtykke til, eller som en anden sundhedsperson med faglig indsigt på området eller Styrelsen for Patientsikkerhed har givet sin tilslutning til, hvis

- en undladelse af at behandle patienten ud fra en sundhedsfaglig vurdering vil føre til væsentlig forringelse af patientens helbred eller sundhedstilstand,
- behandlingen anses for nødvendig for at forhindre denne væsentlige forringelse og
- det efter en helhedsvurdering fremstår som den bedste løsning for patienten at gennemføre behandlingen.

Lov om anvendelse af tvang ved somatisk behandling er gældende for patienter, der er fyldt 15 år, og som varigt mangler evnen til at give informeret samtykke til behandling.

Arbejds miljøloven

Et godt arbejdsmiljø er væsentligt at have fokus på ved forebyggelse og brug af magtanvendelse. Det fremgår af arbejdsmiljølovgivningen, at arbejdsgiveren har pligt til:

- at sikre, at arbejdet i alle led planlægges og tilrettelægges, så det kan udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt
- at sikre, at arbejdet i alle led faktisk udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt

- at sørge for at give den nødvendige oplæring og instruktion til medarbejderne, oplyse medarbejderne om de ulykkes- og sygdomsfarer, der er forbundet med arbejdet og føre effektivt tilsyn med, at arbejdet udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt.

3 Udarbejdelse af retningslinjerne

3.1 Proces

En god proces med inddragelse af de rette personer bidrager til, at retningslinjerne indeholder de relevante elementer og er tilpasset de personer, som skal anvende retningslinjerne og de relevante borgermålgrupper. Udover at tage stilling til, hvordan arbejdet med udarbejdelse af retningslinjerne skal foregå, og ikke mindst hvem der skal inddrages, skal der også tages stilling til, hvilket område retningslinjerne skal dække, og om der skal udarbejdes retningslinjer tilpasset fx hver enkelt tilbud.

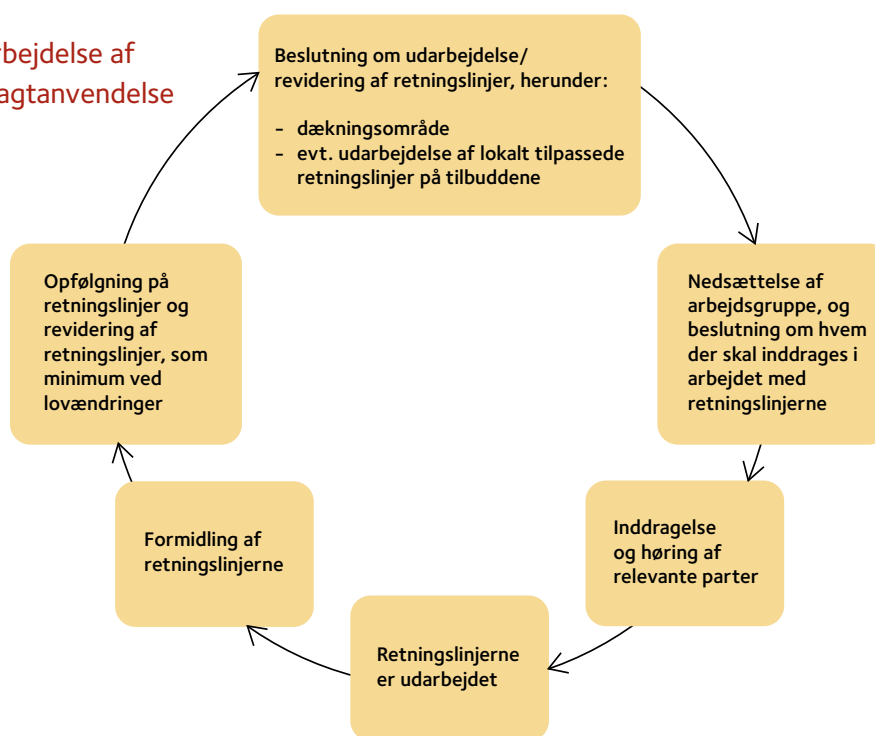
Selve processen med at udarbejde retningslinjer kan bidrage til at få sat øget fokus på området, samt opnå øget sikkerhed i generelle og lokale procedurer og de gældende regler på området.

Det er afgørende, at ledelse centralt i kommunen eller regionen og på de enkelte tilbud fra start forpligter sig på at sikre, at retningslinjerne bliver implementeret efter de er udarbejdet.

Arbejdsgang

Ved en beslutning om udarbejdelse af retningslinjer kan arbejdet gå i gang. Det er hensigtsmæssigt at have taget stilling til, hvem der skal inddrages så tidligt som muligt, så det er muligt at tage højde for dette ved tilrettelæggelse af processen. Udarbejdelsen af retningslinjer om magtanvendelse vil typisk foregå i følgende faser:

Figur 6. Faser i udarbejdelse af retningslinjer om magtanvendelse

Inddragelse

For at retningslinjerne bliver så anvendelige og vedkommende som muligt er det hensigtsmæssigt at inddrage nogle af de personer, som skal anvende retningslinjerne.

Gennem inddragelse kan kommunen indhente nyttig viden og kendskab samt få forslag til konkrete justeringer. Inddragelsen kan desuden bidrage til at skabe ejerskab til retningslinjerne.

Følgende er eksempler på personer, som kan sidde med i en arbejdsgruppe, der står for at udarbejde retningslinjerne, eller inddrages i forhold til input til og kommentering af retningslinjerne:

- Ansatte fra forvaltningen fra de områder som retningslinjerne dækker, fx fra ældre- og fra handicapforvaltninger
- Ansatte fra sociale tilbud og plejecentre som retningslinjerne dækker, evt. med særlige funktioner, der er relevante for udarbejdelsen
- Handicaprådet og Ældrerådet
- Borgere med varig psykisk funktionsnedsættelse, herunder demens, og pårørende.

Ud over personer med viden og erfaring i forhold til magtanvendelsesområdet og målgruppen, kan det være relevant at inddrage kommunens politikker i arbejdet. Det kan eksempelvis være kommunens handicappolitik og værdighedspolitik.

Det kan også være en god idé, at arbejdsgruppen, efter udarbejdelse af retningslinjerne, fortsætter med at mødes nogle gange om året, for at samle op på erfaringer med retningslinjerne og drøfte tiltag til at udbrede kendskab til retningslinjerne og understøtte forebyggelse af brug af magt samt korrekt udførsel af magtanvendelse.

Lokalt tilpassede retningslinjer

Retningslinjer om magtanvendelse kan dække et bredt område, fx hele voksen- og socialområdet. Det

er muligt at have flere retningslinjer for magtanvendelse, der er tilpasset fx ældreområdet, handicapområdet mv. Det er også muligt at udarbejde retningslinjer tilpasset de enkelte tilbud.

Figur 7. Erfaringer fra Region Nordjylland

I Region Nordjylland har de udarbejdet lokalt tilpassede retningslinjer for de enkelte tilbud. Region Nordjylland har generelle Regionale retningslinjer for: Magtanvendelse på voksenområdet. Herudover har de enkelte tilbud deres egne lokale retningslinjer, der består af en tilpasset version af de generelle retningslinjer til netop deres tilbud. Erfaringerne fra Region Nordjylland er, at retningslinjerne herved i højere grad bliver tilpasset de enkelte tilbuds behov. Retningslinjerne på tilbuddene er tilpasset i forhold til målgruppen på det enkelte tilbud og de procedurer, der er her. Det betyder, at medarbejderne på de enkelte tilbud i højere grad kan se deres arbejde afspejlet i retningslinjerne og opnår større ejerskab til dem. Det betyder dog også, at det er ekstra vigtigt at være opmærksom på, at alle retningslinjer – også de lokalt tilpassede på tilbuddene – bliver opdateret, fx ved lovændringer. I praksis sikres dette ved, at administrationen er ansvarlig for at opdatere de regionale retningslinjer, eksempelvis i forhold til lovændringer, og videreformidle dette til tilbuddene, som dernæst er ansvarlig for at opdatere og tilpasse egne lokale retningslinjer.

Kilde: Interview med afdelingsleder på botilbud og socialfaglig konsulent i specialsektoren, Region Nordjylland.

3.2 Formidling

Retningslinjerne skal målrettes og formidles på en lettilgængelig måde, for at øge muligheden for at de bliver læst og brugt. Det vil sige, at sproget skal være letforståeligt for målgruppen, der typisk vil være ledere og medarbejdere på dag- og døgntilbud, eksempler skal være genkendelige, og jo mere direkte retningslinjerne kan henvende sig målgruppen, jo bedre. Desuden er det hensigtsmæssigt at gøre retningslinjerne tilgængelige for borgere, pårørende og værger.

Generelt er det en god idé at anvende nedenstående anbefalinger for at støtte læsevenligheden og overskueligheden, så læseren hurtigt kan danne sig et overblik og nemt kan navigere i dem. Følgende vil være relevant at tænke på:

- Brug et letforståeligt og varieret sprog
- Brug praksiseksempler og illustrationer
- Brug punktopstillinger

- Brug beskrivende overskrifter samt evt. flere niveauer i overskrifterne
- Fremhæv nøgleord med fx fed eller kursiv.

Det kan også overvejes, hvilken længde retningslinjerne skal have. Kort er godt, men det kan også understøtte anvendeligheden og forståelsen at inkludere praksiseksempler, som vil øge længden. Se eksempel fra Ballerup Kommune i bilag 1.

En tydelig indholdsfortegnelse, så retningslinjerne også let kan bruges som opslagsværk, bidrager til at gøre retningslinjerne anvendelige i dagligdagen. Lige som direkte henvisninger eller link til skemaer og evt. kobling til tilbuddenes it-system gør det nemt for brugerne af retningslinjerne.

Der er også mulighed for at udarbejde en mindre og kortfattet udgave (en pixi-udgave) af retningslinjerne med de vigtigste elementer omkring magtanvendelse. Eventuelt i form af en folder eller en huskeliste, som giver et hurtigt overblik og nemt kan læses igennem. Ringsted Kommune har udarbejdet en sådan pixi-udgave, se figur 8.

Figur 8. Uddrag af pixi-udgave af magtanvendelsesinstruks

Når magtanvendelse overvejes

Personalet skal *altid* vurdere, om grundlaget for magtanvendelse er til stede i den konkrete situation.

Borgeren skal have varigt nedsat psykisk funktionsevne og dette skal være dokumenteret. Ligeså skal der foreligge en pædagogisk handleplan.

Personalet skal have forsøgt at opnå borgerens frivillige medvirken og vurderet følgende;

- At alle mulige socialpædagogiske tiltag er forsøgt for at undgå magtanvendelse?
- Er der nærliggende risiko for, at borgeren/andre lider væsentlig personskade - eller er borgeren i en uværdig situation?
- Er der risiko for sundhedsfare eller smitterisiko?
- Er det absolut påkrævet **og** nødvendigt at hjælpe gennemføres mod borgerens vilje?

Når magtanvendelsen finder sted, skal det foregå kortvarigt og skånsomt og indgribet skal være *så lidt* indgribende som overhovedet muligt. Indgribet skal være rimeligt i forhold til den pleje man ønsker at gennemføre.

Registrering og indberetning

En magtanvendelse er et indgreb i borgerens personlige frihed og der er derfor en del dokumentation forbundet hermed.

Når magtanvendelse har fundet sted skal teamlederen/nærmeste leder have besked.

Teamlederen/nærmeste leder sikrer, at de rigtige indberetningskemaer bliver udfyldt og den rette dokumentation bliver sendt sammen med indberetningen.

Indberetningen skal indeholde:

- Udførlig beskrivelse af forløbet i timerne op til, under og timerne efter magtanvendelsen. (Jf. indberetningsskema)
- Den pædagogiske handleplan medsendes
- Journalnotater fra selve magtanvendelsen og evt. før og efter

Indberetning af magtanvendelse skal ske senest på 3. dagen for indgrebet.

Indberetningen vil herefter blive vurderet af Myndigheden og en afgørelse sendt til borgeren og til teamleder/nærmeste leder.

Er der tvivl om, hvorvidt en handling er magtanvendelse - skal den altid indberettes.

For mere information, se **Socialpædagogisk bistand og magtanvendelse. Instruks for håndtering og indberetning på voksen- og ældreområdet**, eller spørg din nærmeste leder.

Ringsted Kommune

Socialpædagogisk metode og magtanvendelse

Myndigheden
myndigheden@ringsted.dk
Amstue A k 71
00 Ringsted

Janua 201

Kilde: Ringsted Kommune, *Socialpædagogisk metode og magtanvendelse*, 2014.

Bilag 1

Eksempel på beskrivelse af indgrebsmulighed, praksiseksempel samt procedurer

§126 a Fastholdelse i hygiejnesituationer

Hvad siger loven?

- Det kan være nødvendigt at ansøge om tilladelse til at anvende fysisk magt i form af fastholdelse i personlige hygiejnesituationer, når det er absolut nødvendigt for at udøve omsorgspligten.
- Der kan kun gives tilladelse til
 - Tandbørstning
 - Barbering
 - Hårvask, badning og tøjskift
 - Klipning af hår og negle
 - Skiftning af bleer og bind
 - Pleje af hud
 - Fjernelse af madrester i kindpose og mundhule
- Tilladelsen kan gives i en periode på 3 måneder. Perioden kan forlænges i yderligere 3 måneder. Ved forværring af borgerens tilstand kan der søges på ny.
- Der skal være givet tilladelse inden iværksættelse.

Eksempel

En beboer har gennem længere tid ikke ønsket at gå i bad. Beboeren oplever det som et overgreb at skulle medvirke til hele processen med at klæde om, blive vasket og iføre sig rent tøj. Som en yderligere problemstilling er beboeren til tider urenlig og væder sit tøj med urin. På den baggrund har han udviklet urinkatar med deraf følgende risiko for inficerbare sår på hele den nedre del af kroppen. Behandlingen af dette indebærer, at han bliver smurt ind i creme, hvor det kræves, at han er ren og tør.

På den baggrund ansøges der om at få lov til i en begrænset periode at fastholde beboeren i badesituationen og den efterfølgende behandling.

Målet er ligeledes at få beboeren til at opleve velvære ved at være ren og tør samt uden den voldsomme påvirkning af huden fra urinkatar.

Vejledning i forhold til loven

I hvilke situationer kan det være absolut nødvendigt at anvende fysisk magt i hygiejnesituationer?

Som udgangspunkt bestemmer borgeren selv, men det kan være nødvendigt at gribe ind i selvbestemmelsen for at sikre borgerens værdighed, mulighed for at blive accepteret i det sociale fællesskab, bevare eller øge livskvaliteten f.eks. i forhold til sundhed.

Det skal fagligt dokumenteres, hvordan der arbejdes med forebyggelse af magtanvendelse i hygiejnesituationer.

Balancen mellem selvbestemmelse, værdighed, omsorgspligt giver mange dilemmaer i omsorgsarbejdet. I denne sammenhæng er det vigtigt at arbejde målrettet med kreative og pædagogiske overvejelser/initiativer.

Målet er at bevare respekt for beboerens selvbestemmelse og identitet og samtidig undgå magtanvendelse og omsorgssvigt.

Hvis der er behov for anvendelse af magt i forbindelse med personlig hygiejne søges forhåndsgodkendelse således:

Retningslinjer og procedurer

Retningslinjer

Der skal søges om forhåndsgodkendelse til anvendelse af magt, hvis en borger modsætter sig hjælp til personlig hygiejne og hjælpen er absolut nødvendigt for at undgå omsorgssvigt.

Vær opmærksom på, at forud for ansøgning om godkendelse skal;

1. "alt andet" være forsøgt, sørg for at der er en grundig pædagogisk beskrivelse og at dokumentationen er i orden
2. pårørende/ værge skal være inddraget i forløbet, hvis det er relevant
3. der skal være udarbejdet en detaljeret pædagogisk plan for, hvilken indsats der iværksættes med henblik på fremtidigt at undvære foranstaltningen. En plan for, hvordan man pædagogisk har påtænkt at arbejde med beboeren.

Listen over de situationer, hvor der kan gives tilladelse til at anvende magt er udtømmende. Se de nævnte situationer under "Hvad siger loven".

Der må ikke anvendes hjælpemidler til fastholdelse, og fastholdelsen skal ske så skånsomt og kortvarigt som muligt.

Procedurer

- Der søges om forhåndsgodkendelse på Ballerup Kommunes skema: "Ansøgning om godkendelse til magtanvendelse efter Serviceloven § 125, § 126a, § 127 og § 128". Skema 4. Skemaet udfyldes af kontaktperson og nærmeste faglige leder og sendes til Center for Social og Sundhed, Myndighedsgruppen pr. mail til social-adm@balk.dk.
- Når du, efter at have fået en godkendelse, fastholder i hygiejnesituationer, udfyldes SKEMA 1 straks eller senest dagen efter og afleveres til nærmeste leder. Lederen vil ved udgangen af hver måned sende de udfyldte, kommenterede og underskrevne skemaer til Center for Social og Sundhed, Myndighedsgruppen.

Hvad sker der videre?

Sagen behandles af myndighedsgruppen, som har myndighedsfunktionen i Ballerup Kommune. Du kan læse mere om myndighedsgruppen i afsnit 3.3.

Efter behandling af sagen modtager borgeren og lederen af tilbuddet afgørelse pr. brev hurtigst muligt og senest 4 uger efter.

Ved fortsat behov for fastholdelse i hygiejnesituationer, efter den godkendte periode.

Der sendes nyt ansøgningskema med vedlagt pædagogisk handleplan. Man skal være opmærksom på at evaluere indsatsen i relation til eks. anden foranstaltning eller ophævelse, når godkendelsen udløber. Desuden skal det overvejes nøje om målet med at ophæve foranstaltningen er på vej til opnåelse – om indsatsen har virket. Er dette ikke tilfældet kan der evt. opnås en tidsbegrænset forlængelse af foranstaltningen. Der vil normalt kun kunne gives tilladelse i sammenlagt 6 måneder, med mindre funktionsniveauet nedsættes yderligere. Sker dette kan der gives en tidsbegrænset forlængelse.

Kilde: Ballerup Kommune. *Håndbog. Handicap- og psykiatri. Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten – sådan håndterer og administrerer du reglerne*, 2011.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen
Edisonsvej 1
5000 Odense C
Tlf.: 72 42 37 00

www.socialstyrelsen.dk

December 2017